

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2001 m. sausio 13 d.

Nr. 9 (2)

Saturday supplement January 13, 2001

No. 9 (2)

Sausio tryliktoji — prieš dešimt metų

Dalia Kairiūkštienė

Sausio 13-oji. Naktis

Šiandien minime 10-ąsias metines nuo 1991-ųjų sausio 13-sios dienos, kada sovietų armijos desantinės tankų dalinys puolė Televizijos bokštą Karoliniškėse ir Radijo bei Televizijos komitetą Konarskio gatvėje, Vilniuje. Baisi tai buvo naktis. Buvo žmonių aukų. Tą naktį sprendėsi Lietuvos likimas.

Daug žmonių buvo tos nakties liudininkai ir dalyviai: kas naktį praleido prie Bokšto, kas prie Radijo stoties, kas budėjo prie Aukščiausiosios Tarybos pastato — prie plakancios Lietuvos širdies. Kiekvienas vilnietis, net jei jis ar ji tą naktį prasėdėjo namuose, vienaip ar kitaip jautė ir išgyveno tuos įvykius. Taip ir aš — tuo metu gyvenau Vilniuje, ir to užteko, kad būčiau tos nakties ir liudininke, ir dalyve.

Šiandien tad norėčiau pasidalinti su Jumis, *Draugo* skaitytojais, savo prisiminimais iš tos visai Lietuvai atmintinos nakties.

„Dalia, Dalia“, — jaučiu, kažkas mane purto už peties. „Kas?“ — praplėšiu akis. Tamsioje — mano bendrabučio kaimynės veidas. „Jie — puola; jie — užėmė Televizijos bokštą“. Ašaros taip ir ritsi merginos skruostais. Man išlanko visi miegai. Nereikia aiškinti, kas tie „jie“. Jau gera savaitė Vilniaus gatvėmis iš karinio Šiaurės miestelio link bokšto ir atgal žlegėjo sovietų tankai, darė tuos ekskursus. Tai jie, sovietai, mūsų nepriklausomybės priešininkai, dabar ir puolė. Mūsų nepriklausomybė, jei ji dar laikosi, pavojuje. Nusimetu antklodę, pašoku — ir abi (aš su pizama) skubame į jos kambarį. Kambario vidury — televizorius, ekranas mirguliuoja melsva šviesa. Antra nakties. „Bučelytė (televizijos pranešėja), Bučelytė... — verkia mano kaimynė, — ji pranešinėjo, kad girdi šūvius lauke, girdi kareivius koridoriuje,

mato juos įsiveržiant į studiją — ji perdavinėjo žinias iki paskutinės minutės — ir štai, laida nutruko. Televizija užimta!... Radijas pranešė, kad yra žuvusių. Dalia, kas dabar?“

Aš žinau tik viena — aš einu ten. Tuoju pat. „Einam!“ — sakau jai. Žiūri į mane išplėstomis akimis. „Ne...“ — traukiasi atupsta. Tarpduryje — kitas bendrabučio gyventojas, vyrukas. „Einam,“ — sakau jam. „Mano vaikas mažas, o ten žmonės...žuva“, — girdžiu, ir vyrukas išnyksta tarpduryje.

„Neinat — jūsų reikalas“. Įlendu į kelnės, paskubomis užsimetu striukę — ir aš jau lauke.

Gatvėje, Žirmūnuose, kur gyvenau, tamsu, bet matyti, kad miestas nemiega. Lengvųjų mašinų daugiau negu paprastai tokiu paros metu. Girdėti keistas dundėsiai; virš Karoliniškių kalvų matyti didelę besikeičianti pašvaistę. Įsuku į didesnę, dabartinę Šeimyniškių gatvę. Pro mane prazlega keturi tankai — televizijos bokšto link. Aš bėgu jiems įkandin. „Ilgai bėgti, nespėsiu“, — sumetu, ir mano ranka automatiškai kilstelėja pro šalį pravažiuojančiai mašinai. „Ar jūs į Bokštą? (Man kažkodėl atrodė, kad visos mašinos turi važiuoti į Bokštą.) Ar į aukščiausiąją Tarybą?“ — klausiu vairuotojo, jauno tvirtai sudėto vyro. „Ne, — atsako man, — bet į Centra, iš ten iki Tarybos netoli“. „Gerai!“ — įsėdu į mašiną ir užtrenkiu dureles. Pakely išsiaiškinam, kad jis — gydytojas, nakties vidury iškvieistas į Raudonojo Kryžiaus ligoninę. Naujienos ne kokios, šimtai sužeistų.

Po minutės, kitos įvažiuojam į ligoninės kiemą. „Ten vartai, — sako man, — Sėkmės jums!“ Padėkojusi iššoku iš mašinos. Kiemas tamsus, vartai atviri. Pro juos kaukdama, švyturėliais blykščiodama įvažiuoju greitosios pagalbos ma-

šiną. Prieš mano akis viskas vyksta kaip filme: iš mašinos iššoka sanitarai baltais chalatais, skubiai atidaro galines mašinos duris, ištraukia neštuvus. Ant jų — vyriškis, guli lyg negyvas — nejuda, nedejuoja, nuo neštuvų svyra jo rankos. Sanitarai su savo našta dingsta ligoninės pastato duryse. Ir čia — vėl sirenų kauksmas, vėl švyturėliai, kita greitoji pagalba, kiti sanitarai, kiti — nejudantys kūnai ant neštuvų. Viena mašina atvažiuoja, iškrauna savo gyvąjį krovinį ir, apsisukusi, ne neišjungusi sirenų nei švyturėlių, iškaukia pro vartus, ir čia pat atkaukia atšvyturiuoja kita. Ir taip viena po kitos, viena po kitos...

Įsėinu ir aš — pro tuos vartus.

Lukiškių aikštėje matau daug žmonių. Vienas būrelis stovi ant Ministrų tarybos pastatų laiptų. Prieinu prie jų. Mieste, gatvėje, visiškai chaosas: triukšmas, lekiančių mašinų motorų užesys ir stabdžių cypsmas, sirenų kauksmas, pasiutpolkė šokančios švyturėlių spalvos. O čia, prie Ministrų tarybos, tame pačiame chaose, — taikos sala: žmonės šauk dainuoja: „Atlėk sakalėlis per žalia girelę...“ Kažkas nesiderinantis, nesuaprantamo. „O ką mums daugiau daryt?“ — gūžteli pečiais prie manęs stovinti moteris ir toliau su visais: „Atmušė sparnelius ir sausą eglę!...“ Aš dainuoti negaliu, man gumulas stovi gerklėje. Mane veja mintis: o kas ten, prie Aukščiausiosios tarybos, prie dar tebeplakančios Lietuvos širdies? Palieku taikos salą — ir — kiemais, kad greičiau — bėgu ten, į aikštę.

Aikštėje, prie Aukščiausiosios tarybos, tiek žmonių, kad nepasistumdamas pečiais negali praeiti. Vyrų, moterų, paauglių. Vidutinio amžiaus žmonės, ir jauni, ir žilagalviai. Kai nutilo Lietuvos radijas (kai jį užgrobė), žmonės, spietėsi į būrelius aplink turin-

Televizijos bokštas Vilniuje, prie kurio 1991 m. sausio 13-ąją vystėsi šurpi lietuvių tautos tragedija.

čiusius radijo imtuvus, išsilydė į vieną masę. Visų akys nukrypo į Aukščiausiosios tarybos pastatą (Seimo rūmų) langus.

Lange pasirodė Vytautas Landsbergis. Patylėjo. „Žmonės, tautiečiai, lietuviai, — tarė, — visi matote, kas darosi. (Niekam aiškinti nereikėjo: radijas ir televizija jau „jų“.) „Jie“ ateina su tankais, iki dantų apsiginklavę. „Jie“ nesusistojo prieš beginklę minią — vyrus, moteris, jaunuolius. „Jie“ pliekė ugnimi ten, prie radijo ir televizijos. Šią naktį „jie“ ateis ir čia — prie dar plakančios Lietuvos širdies — užbaigti savo kruvino darbo).

„Jie“ nesustos, — kalbėjo Landsbergis, — Mes, tie, kurie Aukščiausiojoje taryboje, būsimė čia, laikysimės iki paskutinės minutės. Tai mūsų pareiga. Tačiau jėgos nelygios, baigtis aiški. Ačiū jums už ištikimybę, mielieji žmonės, tačiau prisiminkime, kad mūsų — maža tauta. Aukų tebūna kaip galima mažiau. Todėl prašau jūsų — eikite namo. Palikite šią aikštę. Dabar“.

Iš priešais mane esančios žmonių minios nė vienas nepajudėjo.

Apie save negaliu pasakyti, kad nebijočiau. Bijojau. Būčiau jautusis geriau bet kurioje kitoje vietoje, ne šioje aikštėje. Tačiau visą keliąėjus su Lietuva — į nepriklausomybę, šią lemiamą naktį atrodė šventvagiška — būti kažkur kitur, ne čia, kur sprendėsi Lietuvos likimas. Mano kojos buvo kaip jaugusios į grindinį.

Prisimenu, žvelgdama į žmones, į aikštę, galvojau: o kaip ši vieta atrodys rytą? Kiek mūsų išgyvens? Ir, Viešpatie, ar aš — ar aš sulauksiu ryto?

„Moters, vaikai, — vėl prabilo žmogus lange, — eikite namo. Gyvenkite“.

Moters ir vaikai — nepajudėjo.

Po tų žodžių aš ir aplink mane buvę žmonės pasisukom

į šalia mūsų esantį vyrą, kuris per pečius iš už nugaros abiem rankom laikė apkabinęs sūnų, kokių vienuolikos dvylikos metų paauglį. Visi lyg susitarę klausiamai sužiurom į tėvą. „Jis, — vyriškis mostelejo galvą į sūnų, — turi matyti, ką „jie“ daro su jo tauta,“ — taip paprastai, be jokių emocijų ir išvedžiojimų atsakė į mūsų nebylų klausimą. Berniukas giliomis gyvomis akimis pažvelgė į kiekvieną aplinkui.

Kiekvienas taip ir likome savo vietoje.

Stovėjome visi tą naktį toje aikštėje, manydami, jog išgyvename paskutinę nepriklausomybės (ir paskutinę savo) naktį. Stovėjome, laukdami savo krašto ir savo lemties, kurios, net ir labai norėdami, negalėjome pakeisti. Savo stovėjimu liudijom savo ištikimybę Lietuvai — ir norėjom iki paskutinės minutės būti prie plakančios Lietuvos širdies — būti tol, kol ji plaks. Nebuvo abejonių, kad „jie“ ateis su savo ugnimi spjautančiais tankais ir — nesustos.

Tokia toluma ir nereali tą naktį atrodė vargstančių tautų užtarėja Europos Jungtinių Tautų taryba; oi, kokios tolumos ir nepasiekiamos buvo Jungtinės Amerikos Valstijos su visomis jų propaguojamomis žmogaus teisėmis ir laisvėmis. Šviesmečiai mus skyrė nuo mūsų palaikančių brolių ir sesių užjūriuose. Toli buvo visi tie galingi teisėjai — tai buvo tas pats lyg jie išvis neegzistuoti. O mes stovėjome ten ir tada — prieš baisią agresiją, nepaisančią jokių žmoniškumo principų, stovėjome prieš velnišką naikinančią jėgą — mes, tik mirtingi žmonės.

Aukščiausios tarybos pastato lange pasirodė kunigas (Robertas Grigas) su kryžiumi rankoje.

„Sveika, Marija, malonės pilnoji“, — pradėjo jis.

„Viešpats su tavimi, tu pagirta tarp moterų,“ — atitarė

žmonės ir man atrodė, pasigirdo bendras palengvėjimo atodūsis: tai Tas, kuris viską mato ir žino, ir girdi, yra — dabar, šią naktį — kartu su mumis.

„Ir pagirtas tavo sūnus, Viešpatis Jėzus Kristus,“ — kalbėjome visi, ir tikintis, ir netikintis, ar tik tą naktį įtikėjęs, — kalbėjome balsu ir širdimis į tamsų ir šaltą nakties dangų, dar nušviečiamą šuvių pašvaisčių, su iš tolimos atsirintančiais patrankų griausmais.

„Sveika Marija, malonės pilnoji,“ — tarėm ir tarėm, ir kartojom maldos žodžius.

Dar nebuvau girdėjusi tokios galingos, tokios stiprios, tokios sutaurinančios, tokios padrašinančios. Tai buvo stebuklingasis balzamas mūsų sieloms ir širdims. Nebesijautėm vieniši šiame savo reikalais gyvenančiame pasaulyje. Nebuvo ir baimės, buvo — šventas pareigos jausmas, pareigos savo šaliai, savo tautai ir Tam, visą matančiam ir suprantančiam. Kas bebūtų, kas beatsitiktų, mes buvom — viena; vykdydami savo šventą pareigą, vykdėm Jė valią.

Kunigas davė miniai visuotinę išrišimą — kad šią naktį žudami, paliktume šį pasaulį be nuodėmės.

Lėtai, minutė po minutės, tekėjo laikas — tas kupinas grasos, bet kartu toks stebuklingas lemiamos nakties laikas. Žmonės būriavosi, žmonės meldėsi, žmonės kalbėjosi ir — laukė, laukė.

Pamažu nutilo nuo Karoliniškių kalvų atsklindantis gaudesys, išblėso pašvaistės. Virš miesto stėjo tyla, ir — neįtikėtina — ji tęsėsi. Praėjo valanda, pusantros — ta pati tyla. Išplėstomis akimis, bijodami patikėti, žiūrėjom vienas į kitą. „Jie“ — neateis, — supratome. — Neateis. Ne šią naktį.

„Viešpatie, — prisimenu, žiūrėdama į dar tamsią rytinę padangę, tada pagalvojau. — Viešpatie, man — išauš rytas. Kokia palaima!“

Sausio 13-oji. Diena

Kai į rytą paaiškėjo, kad „jie“ šią naktį nebeatėis, pajutau, kad man šalta ir kad esu nuvargusi — nuo nemiegotos, ant kojų praleistos nakties, nuo įtampos, nuo viso matyto ir patirto. „Jie“ — nebeatėis, tad nebebuvo reikalo man čia būti. Reikėjo pasisemti jėgų — kitoms naktims. Pasukau link Lukiškių aikštės ir ten, sulaukusi vieno jau pradėjusių važinėti troleibusų, parvažiavau namo.

Pamiegojau gal porą valandų. Kai pakirčiau, po langus veržėsi ryto šviesa. Sausio 13-oji išaušo vaiksi ir saulėta — gurgzdanti šalta šviesi besniegė žiemos diena. Oras virpėjo. Sakytum, džiaugsminga žiemos diena.

Džiaugsminga, ji, aišku, nebuvo. Mūsų laikraščiai tą rytą neišėjo. Mūsų radijas tylėjo. Įjungus televiziją, buvusį mūsų kanalą, ekrane pasirodė brežnevinio sukirpimo mergina. Kietu metaliniu balsu ji skaitė žinias. „Tarybinė liaudis įveda tvarką; nacionalistai lietuviai sutramdyti,“ — sklido bjaurus melas. Iš visko: pranešėjos išvaizdos, tono, pra-

nešimų matėsi: grįžta sovietiniai „kietos rankos“ laikai. Koku buvo žiūrėti, bjauru klausyti. Išjungiau televizorių.

Visos tikros žinios buvo ten — prie Aukščiausiosios tarybos. Kol miegojau, gal kas įvyko? Gal kartais puolė — vėliau, rytą? Kas ten dedasi? Ar dar plaka Lietuvos širdis? Mano bendrabučio niekio nežinojo. Nepajutau, kaip kojos nunešė mane į troleibusų stotelę. Iš ten nusigavau iki Lukiškių aikštės. Iš jo išlipus ir apsidairius, atrodė, jog miestas, centras, gyvena normalų gyvenimą, ir tai buvo gera žinia. Tačiau, eidama link aikštės, jutau, kad nekantrauju, kad nejučia skubinu žingsnį, — norėjau kuo greičiau išitikinti, kad ten tebėra taip, kaip naktį palikau.

Ir štai — prieš mano akis atsiveria aikštė. Aukščiausiosios tarybos rūmų pastato fasadas visas apšviestas žiemos saulės. Sugriovimų nėra. Tačiau žiūriu į pastatą ir negaliu patikėti — ar tai tas pats pastatas, kurį palikau tik prieš mažiau kaip ketvertą valandų?

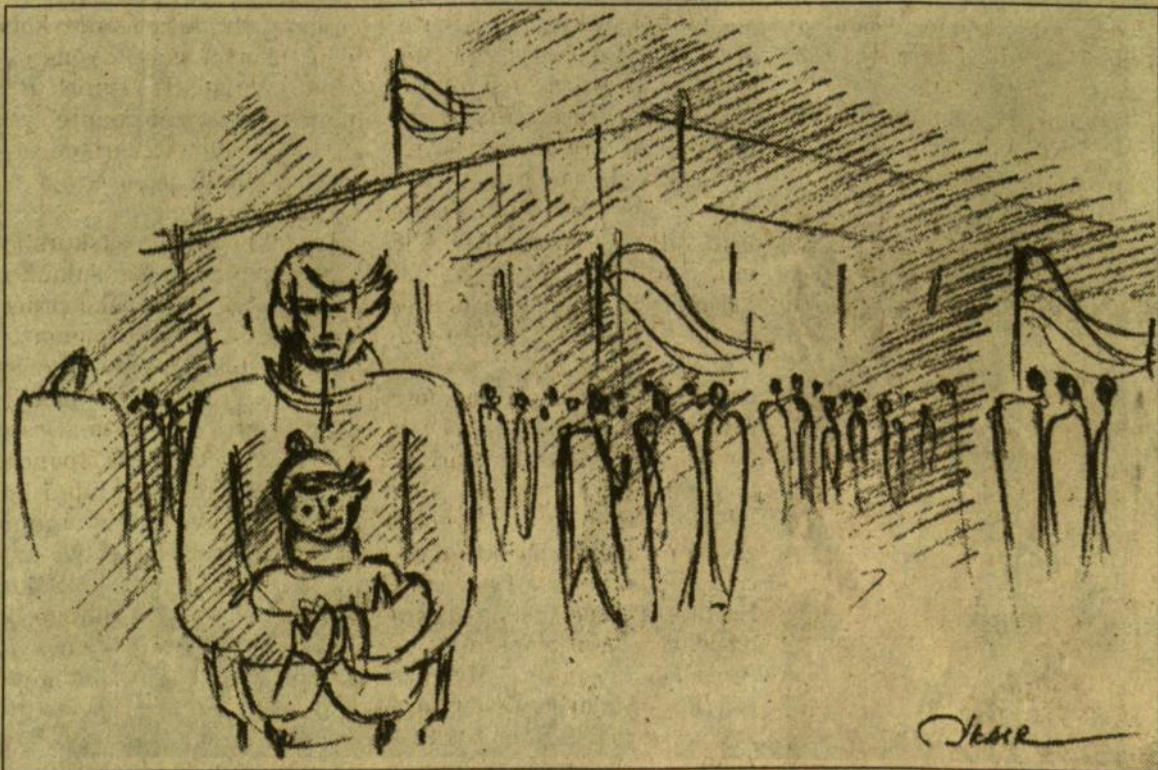
Įėjimą užgriozdinę stiprūs metaliniai tinklai ir strypai, jie eina aplink visą pastatą. Sustojusia, iš nuostabos išsižiojusia mane pralenkia pora tvirtų vyrų. Ant pečių jie neša metalinius pastolius — įraidę, išsijuosę, švytinčiais veidais. Vyrų grupelės matau visur aikštėje: sukibę po du, po tris, po keturis, vyrai neša, tempia, stumia — statybinių armatūrą, pastolius, lentas. „Viską, ką gali panešti ar patempti iš gretimos statybietės. Aš vėl žiūriu į pastato fasadą. „Juk tai barikados!“ — pagaliau suvokiu. — Mes statome barikadas! Mes — ginsimės!“

Jaučiu, kaip mane užlieja — džiaugsmo, pasididžiavimo savo tauta — banga. Mes — ne tik gyvi, ne tik nepabūgę. Mes — nesvarbu, kad jėgos nelygios — kad beginkliai prieš iki dantų ginkluotą priešininką — mes štai stovime ir stovėsime — prieš brutalią jėgą ir klastą — už laisvę, už nepriklausomybę, už savo idealus. Mes, net žuties akivaizdoje, neatsisakome savo siekių. Mes apsisprendėm, mes — už savo Lietuvą, su Lietuva!

Pora vyrų grįžta atgal, nunešę savo našta. Pusiaukely sustoja, apsisukę su pasigėrėjimu žvelgia į padarytą. Vienas jų, matyt, matydamas mano susizavėjimo kupiną, bet kartu ir klausiantį žvilgsnį, man džiaugsmingai aiškina: „Kai supratome, kad „jie“ neateis, na, negalėjome tvirti savame kailyje. Rankos prašytė prašėsi darbo. Ir — štai!“ — džiaugsmingai apmėta žvilgsniu barikadas. Aš ieškau — ir nesurandu — pačių gražiausių žodžių pagirti darbininkus.

Apeinu pastatą. Kitoje Aukščiausiosios tarybos pastato pusėje dirba didžiulis kranas: iš sunkvežimio platformos kečia didžiulius pamatų blokus ir perdengimų plokštes — ir krauna juos prie pastato. Darbas verda; dar tik rytas, o jau stebėtina! daug padaryta. Dziugu!

Nukelta į 2 psl.

„Jis turi matyti, ką „jie“ daro su mūsų tauta“, — paprastai atsakė berniuko tėvas. D. Kairiūkštienės piešinys.

Sausio 13-oji — prieš dešimt metų

Atkelta iš 1 psl.

Vėliau sužinojau, kad bendradarbis tėvas ligoninėje — naktį prie Bokšto sprogūno jam žiauriai ir visam gyvenimui sudarkė veidą. Kita bendradarbis naktį praleido, bėgiodama aplink Bokštą, pasikui paaušę sūnų, kurio niekaip negalėjo grąžinti namo. Mano draugė naktį prie Bokšto buvo su mama; pradedus šaudymams, jos pasiūmė ir tą naktį daugiau nebematė viena kitos. Ryta namie susitikusios, apsikabinusios, jos apsiplė džiaugsmo ašaromis — abi sveikos ir gyvos. Viena moteris, gyvenanti netoli Bokšto, sakė, jai pasiūkė, nes jos buto langai liko sveiki, kai kaimynų langai visi išbyrėjo...

Skambinu tėvams į Šiaulius — pranešti, kad esu sveika ir gyva, ir papasakoti apie barikadas prie Aukščiausiosios tarybos.

Nežinau, kaip tą rytą jautėsi kitų Lietuvos miestų gyventojai, kai, išaušus rytui, paaiškėjo, kad tyli Lietuvos radijo stotis, kad neišėjo spauda, o „savu“ televizijos kanalu transliuojama „svetima“ priešiška Lietuvos siekiams programa. Visiems turėjo būti aišku, kad naktį Vilniuje įvyko kažkas baisaus.

Baisus buvo pats faktas, kad mus, taikus ir beginklius, puolė — automatais ginkluoti, narkotikų apsvaiginti, tankais važiuoti. Vikšrais traiskė, automatai buožėmis mušė vyrus ir jaunuolius, nesustoję prieš moteris ir merginas. Sunkiausia buvo priimti žinią, kad naktį prie Bokšto Lietuva prarado dvyliką sūnų ir dukrą. Trylika atimtų gyvybių, trylika nustojusių plakti širdžių — pirmosios mūsų nepriklausomybės aukos (tramdama rauda kiekvieno širdyje...). Ligoninėse šimtai sužeistųjų. Tūkstančiai gydėsi namie. Užimtas Televizijos ir Radijo komitetas, televizijos bokštas, Spaudos rūmuose šeimininkauja svetimai. Nusiaubtos televizijos ir radijo redakcijos, sulaužyti įrenginiai. Šėtono darbas.

To paties Šėtono, daugeliui lietuvių, tremtinių ir politinių kalinių, pažįstamo iš praeities. Taikiuoju ėjimo į nepriklausomybę laikų dangstę savo bjaurų veidą, pagaliau jį parodė. Per vieną naktį kaip yla iš maišo išlindo visa sovietinės sistemos esmė: visa klasta, melas ir žiaurumas. Lietuva pamatė ir — nenustebo. „Be aukų — nebūna,“ — prisimenu, pasakė mano mama, žinanti sovietijos esmę iš kailėjimų ir lagerių laikų. „Mano, o kas, jei aš žūciau? — pasiteiravau. „Neduoکید, vaikeli, bet jei žūtum — palaidosim, ką gi daugiau daryt“. Sėdėti namie — tokio nurodymo negavau.

Sausio 13-ąją kas porą valandų CNN kanalu buvo transliuojamos paskutinės naujienos iš Vilniaus, iš Lietuvos. Pasauliui buvo rodoma žymioji valzdajuostė: naktis, televizijos bokštas, minia, tankai, šūviai, žmogus po tanko vikšrais. Žmonės, bandantys traukti gulintį iš po tanko vikšrų, mojuojantys, šaukiantys tanką valdantiems kareiviams. Ir taupūs šalti pranešėjo komentarai už kadro: štai kas vyksta sovietinės imperijos pakrastyje.

Pasaulis matė, pasaulis žinojo. Ir — nieko nedarė. Lietuvos istorijoje — ne pirmą kartą, tad Lietuva labai nenustebo.

Sausio 13-ąją Lietuva aiš-

kiai suvokė, kad stovi prieš nieko, jokių žmogiskumo principų nepaisanti, ginkluotą žvėrį, ir stovi — viena. Išgyvenusi tragišką naktį, nepalūžusi, o sustiprėjusi, Lietuva pasiryžo toliau eiti savo keliu.

Sausio 13-ąją, po pietų (jei gerai prisimenu), pasigirdo naujos radijo stoties šaukiniai: „Laba diena! Kalba Nepriklausomos Lietuvos radijas iš laikinos radijo stoties Vilniuje“. Žmonėms, ypač gyvenantiems kituose miestuose ir vietovėse, ne Vilniuje, tai buvo lyg gailaus oro gūsis. Tai buvo ir žinia, ir patvirtinimas, jog Lietuva gyva, jog sostinėje žmonės, nepaisant visų aplinkybių ir toliau dirba mūsų visų nepriklausomos Lietuvos labui.

Dar prieš darbo pabaigą aš vėl atsiradau aikštėje prie Aukščiausiosios tarybos. Buvo neįtikėtina, kiek daug darbo atlikta per dieną. Barikadomis — stipriais gelžbetonio blokais ir plokštėmis — buvo apjuostos visos pastatas. Kai kur ant žemės gulėjo smėlio maišai. Visos pastato prieigos buvo įtvirtintos. Aikštė priminė vaizdus, matytus filmuose apie karą. Net aplinkinių gyvenamųjų namų langai buvo „pasipuošę“ įstrižomis juostomis — kaip karo metu, — kad nuo artilerijos griaušmo neišbyrėtų stiklai.

Aplink Aukščiausiosios tarybos pastatą vaikštinėjo žmonės — kas su trispalvėmis, kas su plakatais už Lietuvą, prieš agresorį. Būreliai spietėsi apie tuos, kurie turėjo

nešiojamus radijo imtuvus. Žmonės kalbėjosi, dalinosi naujienomis, sustoję nedideliais būreliais, dainavo liaudies ir patriotines dainas.

I vakarą žmonių prisirinko vėl visa aikštė — ne tik vilniečiai, bet ir atvykęs „pastiprinimas“ iš kitų miestų, miestelių ir vietovių — žmonės iš visos Lietuvos. Šiltai apsirengę, šiltai apsiavę, su karšta kava termosuose ir sumuštiniais rankinėse, Lietuvos žmonės buvo pasirušę kitai išbandymų naktiai.

Kai kartais šiaipūs Atlanto girdžių, ar kur laikraštyje perskaitau, kad sovietija sugadino žmones ir kaip juos sušluošino, padarė nemastančiais sistemos kareivėliais ir panašiai, negaliu suprasti — ar taip kalbama apie tuos, kurie lemiu Lietuvai laikų, rizikuodami savo gyvybe, naktis leido prie Aukščiausiosios tarybos? Ar tai nuomonė apie tuos, ant kurių pečių buvo išnešta Lietuvos nepriklausomybė? Ir ar tu, pasiaukojusių, buvo tik saujelė? Ne, jų nebuvo saujelė. 1991-ųjų sausį jų buvo — tūkstančių tūkstančiai, iš visų Lietuvos kampečių; jų buvo — visa Lietuva. Spindintomis akimis, kancios išgrynintomis sielomis, nepaisydami nieko, jokių pavojų — jie stovėjo ten, karštuose taškuose, žinodami, kad kas bebūtų, kas beatsitiktų, jie — nesitrauks. Aš žavėjau savo tautą — tokia šviesia ir pakilusia. Tai buvo ir yra ta pati tauta, šiandien paniekinta, kencianti ir dejuojanti; šiandien — išduota tauta.

Barikados prie Aukščiausiosios tarybos rūmų, 1991 m. sausio 13-oji. V. Gulevičiaus (Elta) nuotr.

mo, Rygos festivaliuose.

Š. Bartas iš kitų Lietuvos kino menininkų išsiskiria netradicine, bet savita kino kalba, mėginančia testuoti laisvo, avangardinio kino tradiciją, prie kurios raidos ir puoselėjimo daug prisidėjo New York'e gyvenantis garsusis kino menininkas, mūsų tautietis Jonas Mekas. Kaip ir jis savo filmuose, taip ir Š. Bartas atsisako komerciniams, hollywoodiniams filmams būdingo, dažnai banalaus siužeto, intrigos, o kuria savitą estetiką, į žmogaus dvasios ir mąstymo gelmes vedantį kiną. „Pamirškite viską, ką žinote apie tradicinį kiną, jei norite suprasti Šarūno Bartą“, — pabrėždamas šio režisieriaus kino kalbą, pareiškė vienas apžvalgininkas.

Įprasto siužeto, veiksmo nėra ir Š. Barto filme „Laisvė“. Pats režisierius ir kiti šio filmo kūrėjai maždaug taip apibūdina šį savo naująjį filmą: keli nelegalūs, galbūt valdžios įstatymams nepaklusę, vyrai ir viena moteris nedideliu laiveliu išplaukia iš judraus Pietų šalies uosto į atvirą vandenyną. Jie nesitiki kilti. Deja, pakrantės apsaugos katorigulai buvo nesvarbu, ar tai pabėgėliai, narkotikų gabentojai, ar šiaip keleiviai. Juos apšaudė. Tik keliems pavyko išsigelbėti. Ieškomiems policijos, be pinigų ir be maitos jiems liko mažai vilties išgyventi bekrasėje, bevaisėje dykumoje, besiribojančioje tik tokiu pat bekrasčiu neramiu vandenynu.

Filmas nebūtų toks įspūdingas ir gilus, jei tik pasakotų tų kelių, į dykumą nublokštų, persekiojamų, nuo kalemio bausmės besislapstančių žmonių istorijas. Ekrane, žiūrėdamas į smėlynuose beklaidžiančius bėglius, ir nuolat besikeičiančius dykumos ir jūros vaizdus, imi suvokti, kad filmo herojai klaidžioja po savo sąmonę, tapusią bekraste, ribų neturinčia erdve.

Kai kas priekaištavo režisieriui ir aktoriams, jog per visą poros valandų filmą herojai tyli, tepasako po vieną kitą frazė. Bet juk ir kiti Š. Barto, kaip ir J. Meko, filmai — mažakalbiai. Jo filmuose kalbama tikrojo, giliojo kino kalba — vaizdais, kurie įgauna nepaprastą magišką jėgą, pasako daugiau, negu žodžiai. Užuož žodžių, kalba veikiančiųjų asmenų veidai, akys, judesiai, kalba dykumos smėlynai ir kalnai, vandenyno ir vėjo muzika. Pagrindinio veikėjo V. Masalskio ilgas, tylus ir maslus sėdėjimas prie vėjo atpuštytų, dykumoje galą gavusio gyvūno griaučių, jo valiūkiškai mėtomi akmenukai į vėjo ir laiko nugalintą kaukolę, perša mintį, kad šis dvasiškai stiprus, rūstus ir stois-

kas žmogus šaiposi iš mirties, nelinkęs jai pasiduoti, nors galbūt giltinė čia pat, jau sėlina prie jo. Net ir švelni, trapi moteris (aktorė Fatima Ennaflaoul) — vienintelė tarp klajojančių vyrų — išlieka dvasišimo daug prisidėjo New York'e gyvenantis garsusis kino menininkas, mūsų tautietis Jonas Mekas. Kaip ir jis savo filmuose, taip ir Š. Bartas atsisako komerciniams, hollywoodiniams filmams būdingo, dažnai banalaus siužeto, intrigos, o kuria savitą estetiką, į žmogaus dvasios ir mąstymo gelmes vedantį kiną. „Pamirškite viską, ką žinote apie tradicinį kiną, jei norite suprasti Šarūno Bartą“, — pabrėždamas šio režisieriaus kino kalbą, pareiškė vienas apžvalgininkas.

Įprasto siužeto, veiksmo nėra ir Š. Barto filme „Laisvė“. Pats režisierius ir kiti šio filmo kūrėjai maždaug taip apibūdina šį savo naująjį filmą: keli nelegalūs, galbūt valdžios įstatymams nepaklusę, vyrai ir viena moteris nedideliu laiveliu išplaukia iš judraus Pietų šalies uosto į atvirą vandenyną. Jie nesitiki kilti. Deja, pakrantės apsaugos katorigulai buvo nesvarbu, ar tai pabėgėliai, narkotikų gabentojai, ar šiaip keleiviai. Juos apšaudė. Tik keliems pavyko išsigelbėti. Ieškomiems policijos, be pinigų ir be maitos jiems liko mažai vilties išgyventi bekrasėje, bevaisėje dykumoje, besiribojančioje tik tokiu pat bekrasčiu neramiu vandenynu.

Filmas nebūtų toks įspūdingas ir gilus, jei tik pasakotų tų kelių, į dykumą nublokštų, persekiojamų, nuo kalemio bausmės besislapstančių žmonių istorijas. Ekrane, žiūrėdamas į smėlynuose beklaidžiančius bėglius, ir nuolat besikeičiančius dykumos ir jūros vaizdus, imi suvokti, kad filmo herojai klaidžioja po savo sąmonę, tapusią bekraste, ribų neturinčia erdve.

Kai kas priekaištavo režisieriui ir aktoriams, jog per visą poros valandų filmą herojai tyli, tepasako po vieną kitą frazė. Bet juk ir kiti Š. Barto, kaip ir J. Meko, filmai — mažakalbiai. Jo filmuose kalbama tikrojo, giliojo kino kalba — vaizdais, kurie įgauna nepaprastą magišką jėgą, pasako daugiau, negu žodžiai. Užuož žodžių, kalba veikiančiųjų asmenų veidai, akys, judesiai, kalba dykumos smėlynai ir kalnai, vandenyno ir vėjo muzika. Pagrindinio veikėjo V. Masalskio ilgas, tylus ir maslus sėdėjimas prie vėjo atpuštytų, dykumoje galą gavusio gyvūno griaučių, jo valiūkiškai mėtomi akmenukai į vėjo ir laiko nugalintą kaukolę, perša mintį, kad šis dvasiškai stiprus, rūstus ir stois-

Štai 1995 m. Š. Barto režisuotas 80 minučių filmas „Koridorius“, kuriame vaidmenį atliko ir pats režisierius. Jo

kolegų nuomone, šio filmo erdvė — šalis, miestas ar žmogaus siela, įgavusi prisiminimų formą, saugo motinos žvilgsnį, tėvo prisilietimą, pagaliau — pažintį su blogiu. Dabarties atmosfera — amžina, kaip amžinas gulantis ant šalies, miesto, sielos smogas, rūkas, sumišęs su tabako dūmais, su sniego baltumu, kaip amžina yra tuštybė kasdieninė mūsų kelionėje koridoriumi, tarsi nebūtų tikrųjų namų. Galima atidaryti daugybę tų namų koridoriaus durų beiškant šviesos, šilto žmogiško žvilgsnio. Pažiūrėjęs paskutinius filmo „Koridorius“ kadrus prisimeni nerimą, išsakytą Senojo Testamento Koheleto knygoje:

Rūkų rūkas! — sako Koheletas! — Rūkų rūkas! Viskas yra rūkas! (Koh. 1, 2; 12, 8)

Kitas Š. Barto filmas „Trys dienos“, vaizduoja dabartinio Karaliaučiaus nykumą. Į šį miestą, jo senąjį uostą du jaunuoliai atveda praeities paieškos ir vienvė. Suradęs savo draugą, vienas jų suvokia, kad neįmanoma grąžinti laiko — dabartis sukelia kartėlį ir nusivylimą. Antrajam bendrakeleiviui lemia patirti artumo su kitu žmogumi jausmą. Bet tuščios uosto krančinės, apleista, sugriauta katedra, stotis ir viešbučio kambariai dūstančiam mieste — tai amžinas bėgimas nuo visko — nuo visų, nuo savęs.

Neilgas, bet įspūdingas Š. Barto filmas „Mūsų nedaug“ vaizduoja Sibire, Sajanų tundrose nuo seno įsikūrusios, civilizacijos nepalietusios mažos tofalarų tautelės likimą. Savo senas, taurias tradicijas saugantys šios elnius auginančios tautelės žmonės susiduria su kitataučių nešamomis, civilizacijos peršamomis blogybė-

mis ir pavojais. Bet šios mažos tautelės žmonės lieka stiprūs, atsparūs didžiųjų tautų, svetimų civilizacijų įtakoms. Stiprybę jiems teikia atsiauri, bet savaip graži, nepamainoma tundros gamta. Įsimena šiame ir kituose Š. Barto filmuose vaidinanti aktorė Katerina Galubeva.

Buvo rodomi ir kiti Š. Barto filmai, tarp jų ir 1997 m. sukurtas dviejų valandų vaidybinis filmas „Namai“ — gyvenimo ir mirties, susitikimų ir išsiskyrimų vieta. Šis filmas nufilmuotas jau ne Maroke, ne Sajanuose ar Karaliaučiuje, bet Lietuvoje, dabar garsėjantiame Užutrakio dvare.

Naujasis Š. Barto filmas „Laisvė“ ir kitų jo juostų retrospektyvinė programa turbūt atvėrė akis Lietuvos kino vertintojams. Mat netrukus po Š. Barto filmų programos, baigiantis 2000-iesiems metams, Lietuvos kinematografininkų sąjunga už savitą kino kalbą ir kitus privalumus Š. Bartui paskyrė prizą ir metinę piniginę premiją. Lietuvos Kinostudijoje surengtose iškilmėse, premijų įteikimo ceremonijoje, bankete Š. Bartas iš pradžių nedalyvavo. Čia jis atvyko gerokai vėliau, kai už laureatus į Lietuvos Kino Studijos 60-ąją metų buvo pakelti pirmieji tostai.

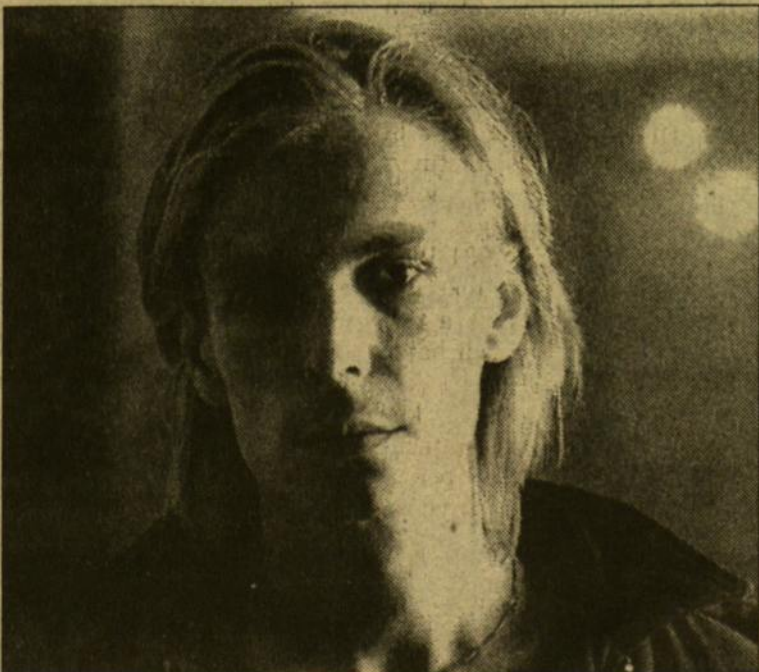
— Nespėjau — tik ką išlipau iš lėktuvo. O dabar vėl skubu — man truksta laiko, imuosi kurti naują filmą, — kuluaruose užkalbintas man pasakė Š. Bartas, pridurdamas, kad domisi J. Meko kino menu, neseniai Europoje vykusiomis jo didelėmis programomis, naujais jo filmais.

DŽŪKŲ KULTŪROS ŽURNALAS

Dainava — tai džukų kultūros žurnalas, pradėtas leisti 2000 m. Jo leidėjai — Alytaus apskrities literatų klubas „Tekmė“ ir Džukų kultūros draugija. Žurnalas gausiai iliustruotas istorinėmis nuotraukomis. Rašytojas, gamtos mokslų dr. Vytautas Nedzinskis primena, kad prieš 80 metų buvo išleistas pirmasis Pietų Lietuvai skirtas kultūros almanachas *Dainava*. Dabartinį žurnalą žadama leisti periodiškai. Džukijos etnokultūra, regioninė saviaraiška, tarmės saugojimas, žmonių kurybingumas sudarys *Dainavos* turinį. Nebus pamirštas literatūrinis Alytaus apskrities gyvenimas. Pirmasis numeris išleistas 1,000 egz. Jame istorinius straipsnius spausdina Regina Žepkaitė, Egidijus Jaseliūnas, Petras Dzervus. Supažindinama su Stases Nedzinskienės, Janinos Gruodienės, Justino Jaksebaigos, Antano Šarkelės, Jono Šukio ir kitų kūryba.

Kadras iš Šarūno Barto filmo „Mūsų nedaug“.

Šarūnas Bartas.

JAV lietuvių fondai — Lietuvai

Rengiantis integracijai į Europos Sąjungą, Lietuvai keliama daug reikalavimų. Ne išimtis ir aplinkos apsaugos problematika. Aplinkosauginė politika, atgaivinamo bei pertvarkomo ūkio sąlygomis, turi būti derinama su naujaisiais mokslo ir technologijų pasiekimais.

Dar 1988 metais Kauno technologijos universitete buvo įkura Inžinerinės ekologijos katedra. Ryttingai propaguodama laisvą akademinę mintį, pakeitusi profilį, atsisakiusi sovietinių mokymo planų, katedra pradėjo ruošti aplinkos apsaugos specialistus. Pirmieji aplinkosaugos inžinerijos specialytės bakalaurai ir magistras studijas baigė, jau atkūrus Lietuvos nepriklausomybę. Kuriant naujos specialybės studijų programas, katedrai leidiniais talkino tuometinis JAV aplinkos apsaugos agentūros (EPA) penktojo regiono administratorius Valdas Adamkus. Tačiau specialistų ruošimui reikalinga ne tik naujausia literatūra, bet ir moderni laboratorinė įranga. Iš sovietinių laikų paveldėtos mokomosios laboratorijos neatitinka šiandieninių reikalavimų, o valstybės skiriamų lėšų pakanka tik esamai laboratorijų įrangai palaikyti.

Prieš keletą metų, minint 1918 metų Lietuvos nepriklausomybės akto signatarą Stepono Kairio (Tumasonio) 120-ąsias gimimo metines, Inžinerinės ekologijos katedroje buvo atidaryta aplinkos tyrimų laboratorija, pavadinta profesorius S. Kairio vardu. Kauno technologijos universitetas suteikė naujai laboratorijai patalpas ir jas remontavo. Skulptoriaus R. Antinio skulptūriniu ženklu įamžintas profesorius S. Kairio atminimas. Iškilnių iniciatoriai ir rengėjai — Lietuvos Signatarų namai, Stepono Kairio fondas, Seimo nariai ir Kauno technologijos universiteto akademine bendruomene patvirtino nusistatytą puoselėti prof. S. Kairio atminimą ir vadovautis jo testamentiniu kreipiniu.

Prieš 60 metų profesorius Stepono Kairio iniciatyva buvo įsteigta Miestų sanitarijos katedra, šiandieninės Kauno technologijos universiteto Inžinerinės ekologijos katedros pirmtakė. Iki suėmimo ir emigracijos 1943 metais S. Kairys buvo Statybos fakulteto dekanas bei Miestų sanitarijos katedros vedėjas.

Praūžus karo audroms, katedra ilgus metus ruošė vandens tiekimo ir kanalizacijos inžinierius. Per keturiasdešimties metų laikotarpį studijas baigė daugiau nei du tūkstančiai katedros absolventų, kurie šiandien darbuojasi beveik visose Lietuvos vandens tiekimo ir nuotekų valymo įmonėse.

Įkurtas Stepono Kairio aplinkos tyrimų laboratorijos veiklai, panaudodama vykdomų tarptautinių projektų kuklias lėšas, katedra įsigijo pačią būtiniausią įrangą. Paramos sulaukėme ir iš Jungtinių Amerikos Valstijų. Už JAV lietuvių ir Tautos fondų skirtus pinigus buvo nupirkti stegiamai laboratorijai būtinai modernūs laboratoriniai prietaisai: ultravioletinių spindulių diapazone veikiantis spektrofotometras, analitinės svarstyklės. Dalis gautų lėšų panaudota naujausios literatūros įsigijimui.

Steponas Kairys.

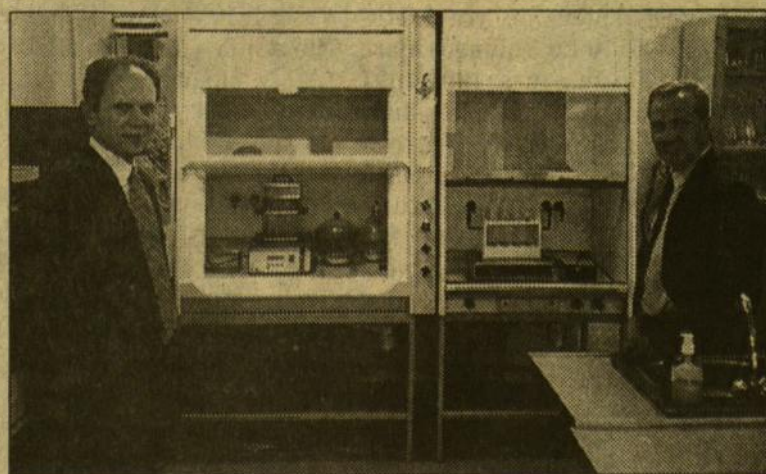
Džiaugdamiesi šia parama, toliau galime planuoti S. Kairio laboratorijos plėtrą. Šiuo metu aktyviai siekiame sukomplektuoti paviršinių bei gruntinių vandenų kokybės tyrimų matavimo prietaisus. Kitas tarpsnis — kaupti analitinę matavimo įrangą, skirtą oro kokybės tyrimams atlikti. Katedros kolektyvas, sutelkiant visus finansavimo šaltinius, norėtų, kad nauja laboratorija būtų gerai sukomplektuota ir galėtų vykdyti tiek fundamentalius, tiek ir taikomuosius oro, vandens bei dirvožemio kokybės tyrimus.

Trečiasis laboratorijos plėtros tarpsnis — glaudus bendradarbiavimas su vyriausybės, pramonės ir verslo atstovais. Numatoma talkinti pramonės įmonių bei savivaldybių darbuotojams, sprendžiant opias aplinkosaugines problemas. Tikimės nuolat kaupti patyrimų, sukuriant šiuolaikinę integruotą aplinkos buklės (kokybės rodiklių) vertinimo sistemą ir tiekti dalykinę pagalbą suinteresuotoms institucijoms. Vykdydami reguliarius aplinkos kokybės rodiklių matavimus, diegsime prevencines priemones Lietuvos aplinkos buklei gerinti.

Vienas svarbiausių S. Kairio laboratorijos tikslų — plėtoti universitetines studijas. Naujai įrengtoje laboratorijoje aplinkos užterštumo tyrimus galės atlikti aplinkosaugos inžinerijos specialybės magistrantai bei doktorantai. Dirbant su modernia aparatura, kyla kvalifikacija, tyrimų problematika gali lygiuotis į pasaulinį mokslą.

Nuosirdžiai dėkojame JAV lietuvių ir Tautos fondams už paramą įgyvendinant S. Kairio aplinkos tyrimų laboratorijos kūrimo strategiją. Atliekamų tyrimų lygis mums leidžia sparčiau įsijungti į pasaulio mokslinę bendruomenę, tobulinti studijas ir prisidėti prie aplinkos apsaugos problemų sprendimo Lietuvoje.

Dr. L. Kliučininkas

Prof. Stepono Kairio Aplinkos tyrimo laboratorija Kauno Technologijos universitete. Iš kairės: prof. Linas Kliučininkas ir prof. Raimundas Šiaučūnas.

Stasys Jonauskas

VERSLEJO

Žvaigždės biro lyg iš indo —
Iš padangių savo.
O per šiaudą vėjas lindo,
Kol pageltonavo.

Po rudens švilpimo ilgo
Tarsi laikas ėjo.
Ir kas antras šapą vilko —
Žmonija verslėjo.

Ji žiūrėjosi į žemę,
Į žvaigždynus — retas,
Kol sutemo šitą temą
Amžinasis ratas.

2000

BEGALYBĖS AUKŠTAI SUSITINKA

Susitraukia įkaitus erdvė,
Spurda tarsi pakliuvus į tinklą.
Ima slinkti žvaigždynai, ir dvi
Begalybės aukštai susitinka.

Iš viršūnės į žemę — žieve —
Atsiskyrusi tarsi nuo laido.
Ima lėkti šviesa į tave.
Ir materija išsisklaido.

1999

TOLIMOS ŠALYS

Rudenėdamas traukėsi spalį.
Šaknyse atsidusęs žaliai.
Dangumi plaukė tolimos šalys,
Žemė ėjo šiaip gyvuliai.

Kas praėjo, tas ir nutolo,
Krito lapai iš pareigos.
Ir ledėjo rasa ant atolo,
Nesulaukusi jo pabaigos.

Peles lindo į kletis ir trobas,
Jau žinodamos: neįsileis.
Už eglyno maurojo Europa
Su palaidais gyvuliais.

Šokinėjo kuproti žiogeliai,
Tiesios skruzdėlės vilko šapus
Šiam pasauliui paremti, bet ėję
Vėjas pūtė jau iš anapus.

2000

Premija poetui S. Jonauskui

Poetas Stasys Jonauskas.

Stasys Jonauskas — vienas savičiausių, originaliausių vidurinėsios kartos Lietuvos poetų. Gyvendamas tolimoje provincijoje — Skuode, netoli Latvijos sienos, yra išleides kelis literatūros kritikų ir skaitytojų gerai įvertintus eilėraščių rinkinius: *Didelis laukas* (1973), *Darbu vardai* (1977), *Lekia kaip metai* (1981), *Spindulys po žeme*

(1984), *Spaliai* (1986), *Šiuolaikiniai rugiai* (1990), *Širdis plaka delčią* (1998), poezijos vaikams.

Už paskutinį rinkinį *Širdis plaka delčią* neseniai S. Jonauskui įteikta, Zarasų savivaldybės įsteigta, iš šių kraštų kilusio dabar Lietuvoje populiariu tapusio, jau mirusio poeto Pauliaus Širvio premija. Anksčiau šią premiją yra pelnę poetai M. Martinaitis ir V. Skripka.

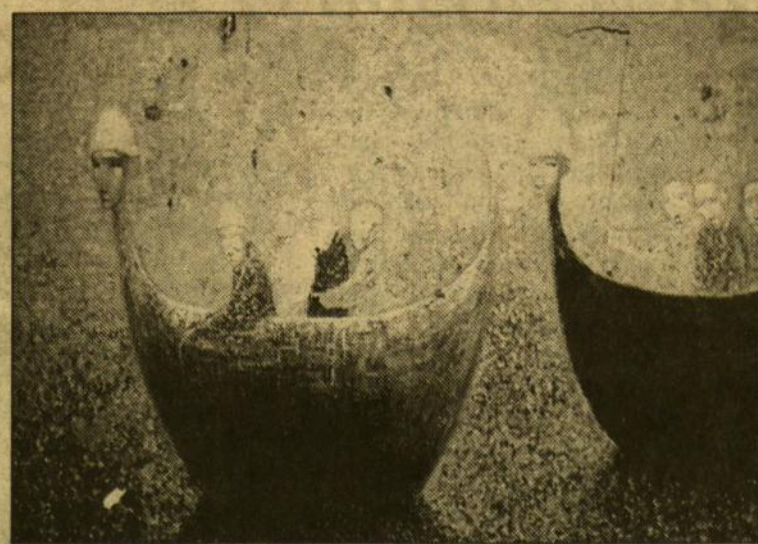
„Niekad nemėgęs eksperimentinių akibrokštų... S. Jonauskas išlaiko klasikinį eilėraščių vaizdą ir skambesį, plėtodamas žodžio galias, minties erdvę, siekdamas filosofinių viršukalnių. Poetas kilo ne formos, o turinio laiptais. Nuolatiniai savi įvaizdžiai keliauja per rinkinius, kaupdami prasmę, gyvenimo patirtį“, — taip apie S. Jonausko poeziją atsiliepia literatūros kritikė L. Pačauskaitė.

Premijuotą paskutinę S. Jonausko knygą literatūros kritikė taip apibūdina: „Širdis plaka delčią“ — tematiškai vientisa knyga, brandus poetinis kalbėjimas, vertinga savita išgyvento liudėsio lyrika, žodžiais subtiliai išreiškiama anapusinė slaptis — nutylėjimais žemaitišku lakoniškumu, jau retenybe tapusiu paprastumu.“

O pats poetas apie savo poeziją taip pasakė: „Kartais atrodo, kas viską pasakyti galiu tik eilėraščių“.

Draugo šeštadieniam priedui S. Jonauskas pasiūlė kelis savo naujus eilėraščius.

Algimantas A. Naujokaitis

Arūnas Žilys. „Iškeliavimas“. Aliejus.

Trys tapytojai iš Lietuvos

Gruodžio 2-31 d. Bergamot Station BGH galerijoje, Santa Monica, CA, veikė trijų Lietuvos dailininkų paroda. Perna, irgi gruodžio mėn., čia savo tapybą sėkmingai eksponavo Arūnas Žilys. Dabar prie jo prisijungė: Algis Griškevičius ir Breiva (vardas nepažymėtas).

Su šiuo įvykiu susidūriau atsitiktinai, nuėjęs pasižiūrėti, kas naujo Bergamot galerijoje. Jei pernai gavau net pakvietimą, tai šiemet viso to garsinimas buvo neįprastai šykštus. Tik gruodžio viduryje lietuvių šeštadieninis radijas paskelbė šios parodos buvimą. BGH galerija jai paskyrė galinį kambarį ir pastogę (vadinama „loft“), pasiekiamą siaurais mediniais laiptais. Tame „lofte“ ant staliuko buvo padėta informacija apie dailininkus, paveikslų sąrašai su kainomis, šiek tiek žinių apie Lietuvą.

Bendras įspūdis — mistiškas lyrizmas. Švelnumas. Ramybė. Vaizduotės žaismas. Aiškiai suprantami įvaizdžiai. Kiekvieno dailininko siužetuose savita simbolistinė prasmė. Tai kūrinių su lietuviškos sąmonės skoniu, skatinantys meditaciją, nuostabą. Tokių retai užtiksi nūdienio meno keisčiausias apraiškas bei įmantrybes rodančiame Bergamote.

Algis Griškevičius gimė 1954 m. Vilniuje, lankė Vilniaus Dailės institutą, nuo 1987 iki šiol savo kūrybą rodė asmeninėse ir grupinėse parodose Lietuvoje bei užsienyje. Čia eksponuoja 8 aliejinės drobės. Nepaisant urbanistinių pastatų tikroviškumo, iš jo paveikslų dvelkia pasakos mistika. Tiek spalvų pasirinkimu, tiek idealia simetrija, itin medžių sužmogini-

mu, ar vaizduojamos būsenos sukeliamas įspūdis, jog visa valdo slėpininga mąstanti dvasia. Kad ir kūrinyje „Kiemas“, kur reginio jaukią perspektyvą iš abiejų pusių sergi dvi medžių lajos — galvos, rimties kupinos. Priekyje esančiame baseine atsispindi tolumo bokšto viršūnė. O paveiksle „Pavasaris“ dvi medžių lajos tampa besibūčiuojančiais veidais.

Breiva gimė 1959 m. Panevėžyje, studijavo Vilniaus Dailės akademijoje. Nuo 1989 iki 1999 m. turėjo 15 asmeninių parodų Lietuvoje ir užsienyje: Vokietijoje, Norvegijoje, Lenkijoje. Bergamote įstatytoje paveikslų serijoje matome rytietiškos kilmės mergeles. Jų nekalta veido grožybė primena religines madonas. Vienur jos muzikuojama fleitomis, kitur griežia smuiku. Tai dvi, tai viena. Švelnumas persmelkia kiekvieną jų kompoziciją. Kai kur dalyvauja paukštis ar kiškutis, ar kitkas. Viskas įsilieja į santūriai nuspalvintą fono erdvę. Tikslu koloristika. Kaz-

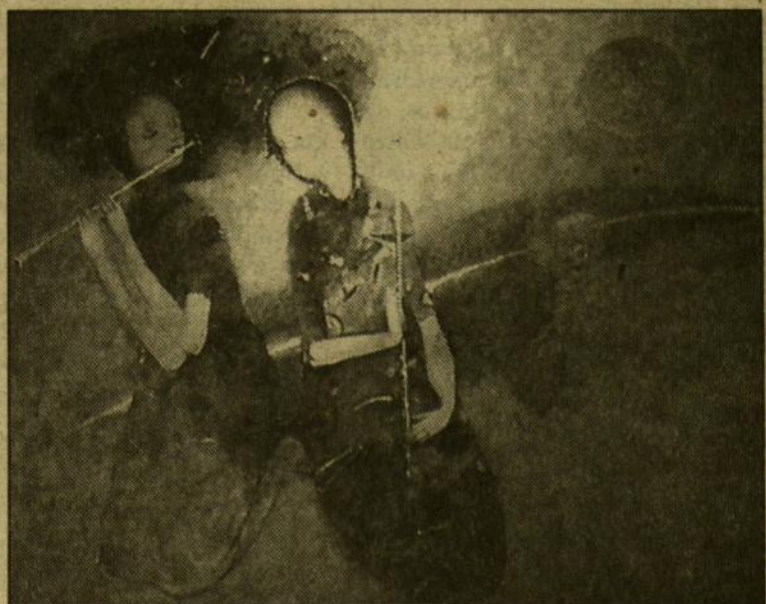
kaip norisi paklausti: su kokia rytietiška legenda yra susietos šios muzikuojančios merguzėlės?

Arūnas Žilys gimė 1953 m. Vilniuje. Apie jo pernai rodytus paveikslus rašiau *Draugo* šeštadieniniame priede. Su dabartine 12 kūrinių ekspozicija jis pratęsia savo mįslingą žemiškai-nežemiškų pavidalų egzistenciją įvairaus dydžio drobėse. Iš kokios geografijos yra atkeliavę šie asketiškai vienuoliški vyrai? Štai septynetas jų, maždaug vienodais pailgiais veidais, raudonomis kuginėmis kepurėmis, stovi išsirikiavę. Štai vienas su placiabryle skrybėle, laiko apglėbęs stambų paukštį su labai plonu ir ilgu kaklu. Čia realistinė anatomija negalioja. Jos ir nereikia, nes kūrinyje paklūsta fantazijos estetikai ir tai kruopščiai brūkšneliais nutapytai erdvei, integraliai dalyvaujančiai vaizdinyje. Štai paukščių kūną primenančiose laivose jie iškeliavę. Na, ir „Ikaras“, su plačiai išskęstomis rankomis — sparnais, siauro trikampio „A“ tarytum simbolizuoja A. 700 ramų lėksmą savo vaizdo pasaulyje. Šio kūrinio dydis 19x54 coliai, kainą 3,300 dol.

Pranas Visvydas

KONCERTAVO JAPONAI

Pernai lapkričio 4 d. Vilniuje vyko klasikinės ir šiuolaikinės japonų muzikos tradiciniams instrumentams kotų bei shakuhachi koncertas, kurį atliko N. Yoshimura ir K. Mitsuhashi. Renginį organizavo Japonijos fondas. Japonijos ambasados informacijos, kultūros centras, Lietuvos Muzikų rėmimo fondas ir Lietuvos Menininkų rūmai.

Breiva. „Duetas“. Aliejus.

Algis Griškevičius. „Kiemas“. Aliejus.